

РЕЦЕНЗІЯ

Динаміка добросусідського партнерства

Валентин Іваненко, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Dynamics of good neighborly partnership

Valentyn Ivanenko, Oles Honchar Dnipro National University

Рецензія на монографію: Мелекєсцев К. І., Бут О. М. Україна та Республіка Польща: еволюція від білатеральних відносин до євроатлантичної інтеграції. – Вінниця: «ТВОРИ», 2020. – 200 с.

Щойно вийшла друком цікава, добре збалансована структурно й насичена змістовно розмаїттям переважно маловідомої інформації монографічна праця науковців Донецького національного університету ім. Василя Стуса – молодого дослідника К. І. Мелекєсцева і маститого ученого О. М. Бута, присвячена суперактуальній проблемі – еволюції українсько-польських взаємин у постсоціалістичну добу. Адже цей досвід, окрім узагальнення традиційних складових співпраці двох країн-сусідів, вельми цінний для України передусім у контексті з'ясування і взяття на озброєння практичних кроків Польщі щодо вступу в Європейський Союз та НАТО, чим, судячи з усього, всерйоз опікується українське політичне керівництво, вибудовуючи й реалізуючи відповідну стратегію і шляхи прискорення нашої інтеграції в європейські та євроатлантичні структури. Така зовнішньополітична парадигма України сьогодні є злободенною як ніколи, особливо у світлі триваючої агресії з боку Російської Федерації на Донбасі.

Глибоко і всебічно опрацьовані авторами в окресленому ключі дослідницькі завдання й отримані при цьому результати у вигляді аргументованих узагальнень, висновків та рекомендацій можуть слугувати науково-методологічним підґрунтям для вироблення й упровадження нових, перспективних ідей і підходів подолання існуючої різноголосиці з обох сторін в оцінці щодо найбільш драматичних нашарувань зі спільного історичного минулого, розширення та зміцнення всієї палітри чинників конструктивної взаємодії між двома країнами на сучасному етапі, зокрема щодо динамізації української присутності на європейському континенті.

Отже, маємо констатувати виразно артикульовану актуальність і, що не менш важливо, своєчасність появи праці донецько-вінницьких істориків, яка, певно, не залишиться непоміченою в українському історіографічному дискурсі як добротний інтелектуальний продукт.

Привертає увагу продумана концептуальна і структурно-композиційна побудова роботи (5 розділів, 11 підрозділів), сучасний академічно-аналітичний стиль викладу матеріалу у поєднанні з його якісним, почасти навіть елегантним мовним супроводом, чітко вираженими, коректними думками та міркуваннями, бездоганна точність у прописуванні таких обов'язкових елементів наукового твору, як об'єкт, предмет, хронологія і географія дослідження, мета і завдання, методологічна основа і наукова новизна, кваліфіковане визначення стану наукової розробки проблеми, її джерелознавчого та теоретико-методологічного забезпечення тощо.

Примітний штрих, що вказує на достатньо високий теоретичний характер рецензованої роботи. Йдеться про те, що автори не просто назвали і певним чином проранжували задіяні ними дослідницькі методи (як це найчастіше буває), а й чітко показали, як вони конкретно «працюють» як інструменти міждисциплінарного пізнання, допомагаючи віднайти адекватні, максимально правдиві відповіді при з'ясуванні тих чи інших питань. І цей «інструментальний» фон виразно простежується по всій книзі, зайвий раз підтверджуючи, що перед нами – серйозна наукова праця.

Науковості додає їй і кваліфікований та розлогий історіографічний аналіз обраної проблеми, що включає практично повний науковий доробок українських і зарубіжних (передусім польських) дослідників, нараховуючи загалом 500 позицій різноманітних видань; виявлення, систематизація і зрештою залучення досить широкої і репрезентативної джерельної бази, зокрема, значних масивів опублікованих

і не оприлюднених архівних матеріалів, частина яких вперше введена у науковий обіг, документів вищих органів державної влади України і Республіки Польщі, промови, інтерв'ю їхніх високопосадовців, статистична довідкова інформація, публіцистика тощо.

Усе це дозволило, на наш погляд, підготувати якісну, дійсно новаторську монографічну працю, в якій з належною глибиною і повнотою досліджено весь спектр заявлених завдань, всебічно розкрито тему в цілому.

Наукова новизна одержаних у книзі результатів полягає насамперед у тому, що вперше у вітчизняній історіографії зроблена успішна спроба постановки і комплексного, системного розв'язання важливої наукової, політично та соціально значущої проблеми, що дало змогу масштабно й неупереджено відтворити загальні тенденції, специфічні моменти і динаміку трансформаційного постсоціалістичного сходження українсько-польських відносин від пересічного (традиційного) співробітництва до особливого партнерства в системі мультilaterальної співпраці, що склалася й домінує в межах європейської та євроатлантичної інтеграції.

Реалізації такого авторського задуму сприяло звернення до доктрини «нової східної політики» Є. Гедройця, котра неабияк вплинула на формування і проукраїнської позиції політикуму Польщі, і проєвропейського вектору розвитку обох країн. Відсутність же міцної «зв'язки» з Києвом розглядалася Варшавою, як потенційна загроза для обох держав з боку Росії. У монографії на значному фактологічному фундаменті, із залученням певного кола нових джерел висвітлюються практичні кроки польських властей щодо втілення у життя вказаних ідей упродовж 1990-х – першої половини 2000-х років, за часів президентства Л. Валенси та А. Квасневського. Новизною роботи є також розкриття прихованих донедавна реальних причин погіршення взаємин Польщі з Україною після 2008 року, побудоване на основі розсекречених у 2017 році «Тез про політику Польщі щодо Росії та України».

Не заглиблюючись у конкретику поставлених й розглянутих у розділах питань, наголосимо лише, що всі вони логічно і тематично збалансовані, взаємопов'язані, націлені на оптимальний кінцевий результат, тобто на суттєве прирощення нових знань у галузі осмислення, узагальнення та оприлюднення історичного досвіду і уроків становлення й поступу міждержавних відносин України та Республіки Польщі після розпаду СРСР і європейської соціалістичної співдружності (1991–2015 рр.). При цьому автори не уникали гострих, трагічних сторінок у стосунках українців і поляків у минулому, намагаючись виважено й незаангажовано інтерпретувати їх причинно-наслідковий зріз, прогнозувати тенденції та перспективи розвитку українсько-польського діалогу й добросусідства в інтересах обох країн і народів, стабільності у Центрально-східній Європі загалом.

Отже, маємо всі підстави стверджувати, що рецензована монографія написана в міждисциплінарному річизні мегаактуальної наукової і політичної проблеми, являє собою оригінальне, новаторське дослідження, виконане переважно на свіжих, малознаних, джерельних комплексах й сучасних теоретико-методологічних підходах, одним словом, на високому фаховому рівні, у дусі кращих надбань вітчизняної історичної науки сьогодення. У даному випадку не можна не погодитись із загальним й цілком вмотивованим висновком авторів про те, що проведене дослідження переконливо довело дієвість українсько-польського співробітництва, яке на межі XX–XXI ст. стало набувати рівня стратегічного партнерства (с. 141).

Думаю, не помилюсь, коли скажу: книга, окрім суто наукової компоненти, має й інший (на жаль, один з небагатьох) повчальний приклад об'єднання творчих зусиль аспіранта і науково-го наставника, вагомий концентрований наслідок сплаву молодості (К. Мелекесцев) і досвіду (О. Бута), від чого завжди тільки виграє наука.

Звичайно, рецензована робота не позбавлена деяких недоліків й упущень в частині теоретичного обґрунтування та науково-інструментального забезпечення аналітичної реконструкції обраної теми дослідження, при висвітленні окремих конкретно-історичних сегментів трансформаційної динаміки українсько-польського партнерства у 1991–2015 рр., проте вони, на наше переконання, не мають принципового характеру і можуть радше слугувати у вигляді побажань авторам у майбутніх наукових пошуках.

Зокрема, варто було б, мабуть, чіткіше класифікувати комплекс використаних у книзі історичних джерел. Дещо глибшого обґрунтування потребує хронологічний діапазон дослідження (нижньої й верхньої межі). Більше уваги, як на мене, доцільно було б приділити характеристиці позитивних впливів українсько-польського партнерства на процеси інтеграції до НАТО, практичної діяльності українських консульських установ у Польщі та польських в Україні, прогнозованих подальших кроків нашої держави по шляху поглибленої євроінтеграції, яким чином їй може реально сприяти Республіка Польща тощо.

Сподіваюсь, монографія обов'язково знайде свого читача не тільки у фахових колах науковців, політиків, дипломатів, а й серед широкого загалу громадськості, усіх, хто цікавиться історією зовнішньополітичних відносин Української незалежної держави.